דרך ה' — בענין ישראל ואומות העולם

מן הענינים העמוקים שבהנהגתו ית׳ הוא ענין ישראל ואומות העולם שמצד טבע האנושי נראה היותם שוים באמת ומצד עניני התורה הם שונים שינוי גדול ונבדלים כמינים מתחלפים לגמרי. והנה עתה נבאר בענין זה ביאור מספיק ונפרש מה שבו מתדמים זה לזה ומה שבו מתחלפים זה מזה.

מצב הראוי לאדם ותולדותיו וההוה להם: אדם הראשון קודם חטאו היה במצב עליון מאד ממה שהוא האדם עתה. וכבר ביארנו ענין זה (בח"א פ"ג) ומדריגת האנושיות לפי המצב ההוא היתה מדריגה נכבדת מאד ראויה למעלה רמה נצחיות כמו"ש ואלו לא היה חוטא היה משתלם ומתעלה עוד עילוי על עילוי. והנה באותו המצב הטוב היה לו להוליד תולדות מספר משוער מחכמתו ית׳ ע"פ אמתת מה שראוי לשלימות הנהנים בטובו ית׳ והיו כלם נהנים עמו בטוב ההוא. ואמנם התולדות אלה שהיה ראוי שיוליד נגזרו ושוערו מלפניו ית׳ משוערים בהדרגות מיוחדות פי׳ שיהיה בהם ראשיים ונטפלים שרשים וענפים נמשכים זה אחר זה בסדר מיוחד כאילנות בענפיהם ומספר האילנות ומספר הענפים הכל משוער בתכלית הדקדוק. והנה בחטאו ירד מאד ממדריגתו ונכלל מן החשך והעכירות שיעור גדול וכמש"ל וכלל המין האנושי ירד ממדריגתו ועמד במדריגה שפלה מאד בלתי ראויה למעלה הרמה הנצחיית שהתעתד לה בראשונה ולא נשאר מזומן ומוכן אלא למדריגה פחותה ממנה פחיתות רב ובבחי׳ זאת הוליד תולדות בעולם כלם במדריגה השפלה הזאת שזכרנו. ואמנם אעפ"כ לא חדל מהמצא בכלל מדריגת המין האנושי מצד שרשו האמיתי בחי׳ עליונה מן הבחי׳ שהיה המין הזה או בזמן קלקולו ולא נדחה אדה"ר לגמרי שלא יוכל לשוב אל המדריגה העליונה אבל נמצא בפועל במדריגה השפלה ובבחי׳ כחניות אל המדריגה העליונה. והנה נתן האדון ב"ה לפני התולדות ההם שנמצאו באותו הזמן את הבחירה שיתחזקו וישתדלו להתעלות מן המדריגה השפלה ולשים עצמם במדריגה העליונה והניח להם זמן לדבר כמו ששיערה החכמה העליונה היותו נאות להשתדלות הזה ועל דרך מה שמנחת עתה לנו לשנהיה משיגים השלימות והמדריגה בקיבוץ בני העה"ב כמש"ל כי הנה כל מה שהוא השתדלות צריך שיהיה לו גבול:

ההשתדלות שנתן לבני אדם מאחר החטא עד הפלגה וענין הפלגה: והנה ראתה החכמה העליונה היות ראוי שזה ההשתדלות יתחלק לשרשיי וענפיי פי׳ שיהיה בתחלה זמן ההשתדלות לשרשים שבתולדות ואח"כ לענפים שבהם והיינו כי המין האנושי כלו היו צריך עדיין שיקבע ענינו כראוי ויתוקן מן הקלקולים שנהיו בו ולפי סדר ההדרגה הנה היה ראוי שיקבעו בראשונה שרשיהם וראשיהם של תולדות האדם לעמוד במדריגה מתוקנת ויעמדו בה הם וענפיהם כי הענפים ימשכו תמיד אחר השרש. והנה הגביל הזמן להשתדלות השרשי הזה שמי שיזכה (מכלל הנמצאים באותם הזמנים שהיה שער זה נפתח והיה בידם להגיע לזה הענין) ויכין את עצמו כראוי יקבע לשרש א׳ טוב ויקר מוכן למעלה הרמה הראויה למי שהוא אדם במצב הטוב ולא אדם במצב המקולקל. וכן ישיג שיותן לו להוציא תולדותיו הראוים לו כלם בבחינתו. פי׳ באותה המדריגה והמצב שכבר השיג הוא בשרשיותו והיה הזמן הזה מאדה"ר עד זמן הפלגה. והנה כל אותו הזמן לא חדלו צדיקים דורשים האמת לרבים כגון חנוך מתושלח שם ועבר ומזהירים אותם שיתקנו את עצמם וכיון שנתמלאו סאתם של הבריות דהיינו בזמן הפלגה שפט במדת משפטו ית׳ היות ראוי שיגמר זמן ההשתדלות השרשיי ויהיה קצם של הדברים שיקבע מה שראוי ליקבע בבחי׳ השרשים לפי מה שכבר נתגלגל ונהיה עד עת הקץ ההוא. ואז השגיח ית"ש על כל בני האדם וראה כל המדריגות שהיה ראוי שיקבעו בם האנשים ההם כפי מעשיהם וקבעם בם בבחינתם השרשיית כמ"ש. והנה כפי מה שהונחו הם כן נגזר עליהם שיהיו מוציאים התולדות. כפי מה שכבר שוער שהיה ראוי לשרש ההוא ונמצאו כלם מינים קבועים בעולם כל א׳ בחוקו וטבעו ככל שאר המינים שבבריות ונותן להם להוציא תולדותיהם בחקם ובחינתם ככל שאר המינים. ואמנם נמצאו כלם לפי המשפט העליון ראוים לישאר במדריגת האנושית השפלה שהגיעו לה אדה"ר ותולדותיו מפני החטא ולא גבוהים מזה כלל ואברהם לבדו נבחר במעשיו ונתעלה ונקבע להיות אילן מעולה ויקר כפי מציאות האנושית במדריגתו העליונה וניתן לו להוציא ענפיו כפי חקו. ואז נתחלק העולם לע׳ אומות כל א׳ מהם במדריגה ידוע אבל כלם בבחי׳ האנושיות בשפלותו וישראל

בחי' האנושיות בעילויו והנה אחר הענין הזה נסתם שער השרשי והתחיל הגלגול וההנהגה בענפים כל א' לפי ענינו ונמצא שאעפ"י שלכאורה נראה ענינינו עתה וענין הקודמים שוה באמת איננו כך אלא עד הפלגה היה הזמן שרשי האנושיות ונתגלגלו הדברים בבחי' זו וכשהגיע קץ זמן זה נקבע הדבר כפי המשפט והתחיל זמן אחר שהוא זמן הענפים שעודנו בו עתה:

עשית אברהם אב לגרים: ומרוב טובו וחסדו ית' גזר ונתן מקום אפילו לענפי שאר האומות שבבחירתם ומעשיהם יעקרו עצמם משרשם ויוכללו מענפיו של אאע"ה אם ירצו. והוא מה שעשהו ית"ש לאברהם אב לגרים ואמר לו ונברכו בך כל משפחות האדמה ואולם אם לא ישתדלו בזה ישארו תחת אילנותיהם השרשיים כפי ענינם הטבעי:

תכלית דין האומות עד מתן תורה: וצריך שתדע שכמו שכלל תולדות האדם מתחלק לאילנות שרשיים וענפיהם עמהם כמ"ש כן כל אילן ואילן בפ"ע יבחנו בו הענפים הראשיים שמהם נמשכים ומתפרטים כל שאר הפרטים. ואמנם ענפי אילנו של אאע"ה הכוללים הנה הם עד ס"ר שהם אותם שיצאו ממצרים ונעשית מהם האומה הישראלית ולהם נחלקה א"י וכל הבאים אחריהם נחשבים פרטים לתולדות הכוללים האלה. והנה לאלה ניתנה התורה ואז נקרא שעמד אילן זה על פרקו. ואולם חסד גדול עשה הקב"ה עם כל האומות שתלה דינם עוד עד זמן מתן התורה והחזיר התורה על כלם שיקבלוה ואם היו מקבלים אותה עדיין היה אפשר להם שיתעלו ממדריגתן השפלה וכיון שלא רצו אז נגמר דינם לגמרי ונסתם השער בפניהם סיתום שאין לו פתיחה. ואך זה נשאר לכל איש ואיש מן הענפים בפרטיהם שיתגייר בעצמו ויכנס בבחירתו תחת אילנו של א"א:

החלק הניתן לאומות העולם: ואולם לא היתה הגזירה להאביד את האומות האלה אבל היתה הגזירה שישארו במדריגה השפלה שזכרנו והוא מין אנושיות שהיה ראוי שלא ימצא אלו לא חטא אדה"ר והוא בחטאו גרם לו שימצא. ואמנם כיון שיש בהם בחי' אנושיות אעפ"י שהיא שפלה רצה הקב"ה שיהיה להם מעין מה שראוי לאנושיות האמיתי והיינו שיהיה להם נשמה כעין נשמות בני ישראל אעפ"י שאין מדריגתה מדריגת נשמות ישראל אלא שפלה מהם הרבה ויהיה להם מצות יקנו בהם הצלחה גופיית ונפשיית ג"כ כפי מה שראוי לבחינתם והם מצות בני נח והנה מתחלת הבריאה נזמנו כל הדברים להיותם כך אם יהיה שיחטא אדם וכמו שנבראו כל שאר ההיזקים והעונשים על התנאי וכמאמרם ז"ל:

המוכן לאומות העולם לעולם הבא: ואולם לעה"ב לא תמצאן אומות זולת ישראל ולנפש חסידי אומות העולם ינתן מציאות בבחינה נוספת ונספחת על ישראל עצמם ונטפלים להם כלבוש הנטפל לאדם ובבחי' זו יגיע להם מה שיגיע מן הטוב ואין בחקם שישיגו יותר מזה כלל:

ע' שרי אומות העולם: והנה בשעה שנחלק העולם כך שם הקב"ה ע' פקידים מסוג המלאכיי שיהיו הם הממונים על האומות האלה ומשקיפים עליהם ומשגיחים על עניניהם והוא ית"ש לא ישגיח עליהם אלא בהשגחה כללית. והשר הוא ישגיח עליהם בהשגחה פרטית בכח שמסר לו האדון ב"ה על זה ועל דבר זה נאמ' רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה. ואמנם לא מפני זה תעדר ח"ו ידיעתו ית' בפרטיהם כי הכל צפוי וגלוי לפניו ית' מעולם אבל הענין הוא שאינו משגיח ומשפיע לפרטיהם ודבר זה תבינהו במה שנבאר עוד לפנים בס"ד:

תולדת מעשה אומות העולם: ואולם במעשיהם של ישראל תלה האדון ב"ה תיקון כל הבריאה ועילוייה כמש"כ ושעבד כביכול את הנהגתו לפעלם להאיר ולהשפיע או ליסתר ולהתעלם ח"ו ע"פ מעשיהם. אך מעשה האומות לא יוסיפו ולא יגרעו במציאות הבריאה ובגילויו ית"ש או בהסתרו אבל ימשיכו לעצמם תועלת או הפסד אם בגוף ואם בנפש ויוסיפו כח בשר שלהם או יחלישוהו:

ההשגחה עליהם: ואמנם אעפ"י שאין הקב"ה משגיח על האומות בפרטיהם כבר אפשר שישגיח בהם לצורך יחיד או רבים מישראל אמנם זה בבחינת המקרים האמצעיים שביארנו בפ' הקודם: